

WSPOMNIENIE O PROFESORZE JULIANIE MAŚLANCE (1930–2020)

ROMAN DĄBROWSKI*

www.orcid.org/0000-0003-0373-6657

Profesor Julian Maślanka urodził się 5 marca 1930 r. w Łukawcu (nieдалеко Rzeszowa). Maturę zdał w Liceum im. Henryka Sienkiewicza w Łańcucie w 1949 r. Następnie studiował – z roczną przerwą, podczas której znalazł zatrudnienie w redakcji literackiej krakowskiej rozgłośni Polskiego Radia – polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskując tytuł magistra w roku 1955. Równolegle był też przez dwa lata studentem dziennikarstwa. Następnie pracował kolejno w Domu Kultury w Nowej Hucie oraz Ośrodku Badań Prasoznawczych w Krakowie, prowadząc równocześnie intensywne i efektywne badania naukowe. W 1963 r. uzyskał na Uniwersytecie doktorat, a pięć lat później habilitację. Wtedy, w 1968 r. został zatrudniony – najpierw na stanowisku adiunkta, a rok później docenta – w Instytucie Filologii Polskiej UJ. W 1979 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1986 zwyczajnego. W latach 1972–1975 był prodziekanem Wydziału Filologicznego. Od roku 1975 do 1981 (z roczną przerwą) wykładał na Université de Nancy II, gdzie od 1976 r. był również kierownikiem katedry (*Institut de Polonais*). Na emeryturę przeszedł w roku 2000.

Julian Maślanka pełnił funkcję redaktora naczelnego „Zeszytów Prasoznawczych” (1964–1967) i „Prac Historycznoliterackich. Zeszytów Naukowych UJ” (1971–1975). Był od 1969 r. członkiem Kolegium Redakcyjnego, a w latach 1995–2000 redaktorem naczelnym „Ruchu Literackiego”. Należał do Komitetu Słowianoznawstwa i Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. Był też członkiem Société des Amis de Lammenais w Paryżu (od 1980) oraz Towarzystwa Naukowego Societas Jablonoviana w Lipsku (od 1989). Na podkreślenie zasługuje jego aktywny udział w pracach Polskiej Akademii Umiejętności; był najpierw członkiem korespondentem, następnie członkiem czynnym

* Roman Dąbrowski – prof. dr hab., Wydział Polonistyki UJ.

(od 1997), pełnił funkcję sekretarza, w latach 2004–2005 wicedyrektora, a latach 2005–2013 dyrektora Wydziału I.

Profesor Julian Maślanka, osoba bardzo zasłużona dla Uniwersytetu Jagiellońskiego i polskiej nauki, był uczniem i kontynuatorem tak wybitnych postaci, jak Juliusz Kleiner, Wacław Kubacki, Kazimierz Wyka, a przede wszystkim Stanisław Pigoń, promotor jego pracy magisterskiej, a później bardzo wysoko ocenionej, prezentującej podjęte zagadnienie w oparciu o wnikliwe studia i w trafnie rozpoznanym kontekście rozprawy doktorskiej, która – jako publikacja pt. *Zorian Dołęga Chodakowski. Jego miejsce w kulturze polskiej i wpływ na polskie piśmiennictwo romantyczne* (1965) – przyniosła mu duże uznanie i określiła jego pozycję z środowisku naukowym. Jako historyk literatury, odznaczający się niezwykle dużym profesjonalizmem, erudyta, opublikował on ponad 300 prac naukowych (część z nich za granicą w czasopismach lub tomach zbiorowych czeskich, francuskich, jugosłowiańskich, niemieckich, ukraińskich i włoskich).

W prowadzonych badaniach skupiał się na dziejach polskiej literatury, zwłaszcza epok oświecenia i romantyzmu, ale częstokroć w omawianiu konkretnych spraw obejmował uwagę też znacznie większy zakres czasowy (nawet od średniowiecza do końca dziewiętnastego wieku). Nieraz łączył w swoich poszukiwaniach – imponując wiedzą w tym zakresie – obszary różnych dyscyplin, obok filologii także choćby historii, archeologii, folklorystyki i sławistyki czy historii nauki. Był przekonany o ważnej roli literatury jako nośnika ponadczasowych wartości: moralnych, estetycznych, poznawczych.

W zakresie naukowej aktywności Profesora na czoło wysuwają się badania nad związkami folkloru i literatury, historią Słowiańszczyzny, obecnością i rolą dziejów bajecznych w polskim piśmiennictwie. Dodać należy oczywiście wiele opracowań poświęconych interpretacjom konkretnych tekstów (np. *Marii A. Malczewskiego*, dramatów Juliusza Słowackiego *Balladyna* i *Lilla Weneda* oraz Cypriana Norwida *Krakus*) czy różnym literaturo- i kulturoznawczym zagadnieniom szczegółowym. Wśród jego kluczowych publikacji trzeba wskazać, obok przywołanej wyżej książki o Chodakowskim, także rozprawę habilitacyjną pt. *Słowiańskie mity historyczne w literaturze polskiego Oświecenia* (1968), która przynosi bardzo solidnie wykorzystujące i porządkujące źródła opracowanie zagadnienia odzwierciedlonej w literaturze, a także w historiografii, recepcji mitów i legend o początkach polskich dziejów – z uwzględnieniem jej funkcji w kształtowaniu myślenia o historii – zmieniającej się w kolejnych fazach oświecenia. Profesor Maślanka pozostał również później w dużej mierze w podobnym kręgu naukowych poszukiwań, znacznie jednak poszerzając i wzbogacając ich obszar. Napisał zatem bardzo ambitnie i rzetelnie ujmującą wskazany w tytule problem obszerną monografię *Literatura a dzieje bajeczne* (najpierw jej pierwsze wydanie z 1984 r., następnie drugie, znacznie rozszerzone – 1990). To rezultat niezwykle skrupulatnych, systematycznych badań nad obec-

nością i znaczeniem (z uwzględnieniem niezbędnego kontekstu) opowieści o legendarnych dziejach Polski, czy ich pojedynczych wątków, w naszej dawnej literaturze aż do Młodej Polski włącznie. W zakresie znajomości tych zagadnień, traktowanych przezeń jako ważna część kultury narodowej, Julian Maślanka był niekwestionowanym autorytetem.

Wśród innych książek, jakie pozostawił, istotne miejsce zajmują również ilustrujące wielość jego zainteresowań zbiory studiów pt. *Z dziejów literatury i kultury* (2001) oraz *Szkice z dziejów literatury i kultury. Idee–motywy–wartości* (2014). Znalazły się tam m.in. prace dotyczące tradycji cyrylo-metodiańskich w polskim romantyzmie, poglądów historycznych Adama Mickiewicza czy jego wykładów paryskich, literackich wizerunków postaci Mazepy, folklorystyki romantycznej, kwestii tekstologicznych dotyczących *Pana Tadeusza* i *Beniowskiego*, poglądów politycznych i estetycznych Juliana Klaczki, edytorskiej działalności Pigionia, wspomnień Karoliny Lanckorońskiej, czy wreszcie godności w literaturze.

W pełni uprawnione wydaje się przekonanie, iż osiągnięcia naukowe Profesora Maślanki są i bezsprzecznie nadal będą bezcennym źródłem dla następných pokoleń badaczy. Mocno zakorzenione w konkretnym materiale tekstowym – będące częstokroć rezultatem żmudnych poszukiwań bibliotecznych i archiwalnych, niezwykle rzetelnej lektury i wnikliwych przemyśleń – nie tracą na aktualności, niezależnie od zmieniających się metodologii czy preferencji badawczych.

Nie do przecenienia są wielorakie osiągnięcia Juliana Maślanki w zakresie edytorstwa naukowego. Należał do Komitetu Redakcyjnego *Dzieł wszystkich*, następnie do Komitetu Wydania Rocznicowego *Dzieł* Adama Mickiewicza; w ramach tego przedsięwzięcia przygotował aż 5 spośród 17 tomów, opatrując je bardzo obszernym komentarzem. Wszedł również w skład Komitetu Redakcyjnego *Dzieł wszystkich* Cypriana Norwida. I w tym wypadku opracował, z równą kompetencją i skrupulatnością, dwa tomy dramatów tego poety. Spośród prac edytorskich Profesora Maślanki wystarczy wymienić jeszcze *Myszeidos* Ignacego Krasickiego (w serii BN) czy *O Sławiańszczyźnie przed chrześcijaństwem* Zoriana Dołęgi Chodakowskiego. Jego zamięrowanie do badań źródłowych i kompetencje w tym zakresie zaowocowały wydaniem z rękopisu *Śpiewów słowiańskich pod strzechą wiejską zebranych* Chodakowskiego (1973) czy odkrytych przezeń w Bibliotece Polskiej w Paryżu *Poezji* Augustyna Antoniego Jakubowskiego, syna naturalnego Antoniego Malczewskiego (1973). Ważnym wydarzeniem było opracowanie przezeń odnalezionego w Bolonii rękopisu *Pierwszych wieków historii Polski* Adama Mickiewicza.

W sferze zainteresowań Profesora znajdowała się również historia badań nad literaturą, czego rezultatem jest obszerna edycja pism jego mistrza Pigionia *Poprzez stulecia. Studia z dziejów literatury i kultury* (1984, 1985). Należy dodać, że wcześniej opublikował wybór pism Antoniego Małeckiego *Od antyku*

do romantyzmu (1982). Redagował także zbiory prac o Wacławie Borowym i Julianie Klaczce (obydwa 2008). Wreszcie na podkreślenie zasługuje jego dorobek w zakresie systematyzowania i popularyzowania wiedzy, o czym świadczy choćby fakt, iż był redaktorem naukowym *Encyklopedii wiedzy o prasie* (1976), *Słownika pisarzy świata* (2004 i 2008), redaktorem i współautorem *Encyklopedii literatury światowej* (2005). Wysoko ocenić należy również ciekawie i klarownie napisaną książeczkę popularnonaukową *Polska folklorystyka romantyczna* (1984).

Wyróżniany za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne, został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1976) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1990).

Profesor Julian Maślanka, ceniony wychowawca wielu roczników studentów polonistyki, promotor w pięciu przewodach doktorskich, został zapamiętany przez swoich uczniów, a także współpracowników jako nauczyciel, który dużo wymagał, ale zarazem równie dużo i chętnie pomagał; uczył swoim przykładem pracowitości, cierpliwości, nawet pietyzmu w podejściu do przedmiotu badań, odpowiedzialności i precyzji w formułowaniu opinii. Jako mądry i prawy człowiek – życzliwy i bezpośredni w relacjach towarzyskich, z charakterystycznym poczuciem humoru, a równocześnie, co stanowiło dlań także nieodłączną część etosu uczonego, wierny podstawowym wartościom moralnym i humanistycznym – zmarł 7 września 2020 r.